

ANDERHALVE EEUW IN OISTERWIJK

W. de Bakker en mr G. Berkelmans

's-Hertogenbosch
1974

1. (Omslag).Johannes Kuijpers, 1813 - 1892, slager, getrouwd met Maria Heesters.
Ter sprake gebracht in deel II onder nummer 55.

*.. Oisterwijk!
Uw mannen van weleer
Zijn ons ten voorbeeld en tot roem
Hun daden ons tot leer.*

- Oisterwijks Volkslied

*Wat seyden de Jonghe Creftjens, als sy van hunnen
Vader berispt wierden over den slimmen gangh?
Sy wisten als stil-swijghens hem door den neus
te vrijven, dat hy met het selfste sop overgoten was.*

*- de oisterwijker Adriaan Poirters,
Het Masker van de Wereldt afgetrocken*

INHOUD

INLEIDING	1
I NAZATEN	7
Inleiding 7; staat van gehuwde inwoners van Oisterwijk omstreeks 1968, afstammend van inwoners rond 1800 8 - 100.	
II STAMOUDERS	101
Inleiding 101; stamreeks Dankers 103; kwartierstaat Van der Eerden 104; Familiebeschrijvingen: Van der Aa 106; Aarts 107; Andriessen 108; Van Baast 110; De Bakker 116; Van Berkel 118; Bertens 120; Van Biljouw 122; Van den Bosch 125; Van Breda 126; Van den Brekel 127; Brekelmans 132; Brenders 134; De Bresser 135; Van Bueren 137; Van den Bijgaert 138; Van Bijnen 140; Van Casteren 141, Couwenberg 142; Dankers 145; Van Drunen 148 Van den Dungen 149; Emmen 151; Van Empel 154; Van Esch 155; Van Eykendorp 162, Frijsen 163; Van Gorkom 165; De Groot 166; Van Haaren 168; Van den Heesakker 172; Heesters 173; Van Heeswijk 175; Hendriks 179; Van der Horst 180; Jacobs 184; Jansen 185; Jonkers 191; Van Keulen 193; Klerks 195; De Kort 196; Korthout 197; Lammers 200; Lapien 201; Lath 203; Van Leuven 205; Van Liemdt 206; Van der Loo 207; Van de Louw 210; Massuger 213; Mathijssen 215; Van Megen 219; Van de Mierde 223; Mombers 225; Van Nieuwburg 227; Nouwens 228; Van Nunen 230; Van Nuys 232; Van Opstal 234; Paymans 241; Poth 246; Poters 249 Pijnenburg 251; Raaymakers 253; Robben 255; Van Roessel 258; Roosen 263; Royens 264; Salomon 265; Scheffers 267; Schonk 269; Sebregs 271; Smetsers 272; Van Spaandonk 273; Storimans 275; Van de Ven 276; Verhoeven 277; Vermeer 283; Versteyne 286; Van Vugt 287; Vugts 288; Wagemans 290; Van de Wiel 292; Wollaart 302; Zebregs 304; Zwerts 305.	
III OISTERWIJK ROND 1824	309
Bevolkingsregisters 309; rondgang door het dorp 309; omvang en herkomst van de bevolking 311; huisvesting van de bevolking 313; de verhuurders 314; de huurders 318; de huizen zelf 319; levensonderhoud 320; gezindte 325; bewerking van het bevolkingsregister van 1824 330;	
A.	Het kerkeind 338
B.	Het Lindeind 380
C.	Kerkhoven 422
D.	Het Zuiden van Oisterwijk 434
	Bijlage: De classificatie der huizen volgens het kadaster. 448
IV VAN ROESSEL	451
I.	Aart Diercx 452
II.	A. De kinderen van Aart van Roessel en Maria Huibert Wouter Maas 454; B. De kinderen van Jan van Roessel en Perijntje van de Ven 457; C. De kinderen van Jacob van Roessel en Jenneke 460
III.	A. De kinderen van Arnoldus van Roessel en Jacomijna Termeer 463; B. De kinderen van Joost van Roessel en Margo Wouter van den Boer 465; C. De kinderen van Johannes Willem van Roessel en Josijna Slootjes 466; D. De kineren van Arien Willem van Roessel en Josijn Huibert Verhoeven 468; E. De kinderen van Huibert Willem van Roessel en Goverdina van Nuys 469; F. De kinderen van Nicolaas Willem van Roessel en Adriana Maria van Empel 471; G. De kinderen van Johannes Janse van Roessel en Elisabeth Couwenberg 473
IV.	A. De kinderen van Arnoldus van Roessel en Maria van Esch 474; B. De kinderen van Francis van Roessel en Maria Anna Antonisse 477; C. De kinderen van Gijsbert van Roessel en Lucia Johannes van den Brekel 479; D. De kinderen van Willem van Roessel en Elisabeth van de Ven als ook van Anna van de Pas 480; E. De kinderen van Willem Adriaan van Roessel en Johanna Antonie van Asten 481; F. De kinderen van Willem van Roessel en Elisabeth Jan Peters (Nooyens) 482
AFBEELDINGEN	483
REGISTER OP DE ACHTERNAMEN	489
SLOT	507

2. De Koninklijke Vereniging Sociëteit Harmonie "Asterius", opgericht in 1846 als handboogschutterij, in 1859 verrijkt met een harmonie, is na 1905 enkel nog een muziekgezelschap. Uit die tijd rond de eeuwwisseling (omstreeks 1900) dateert de foto. Zittend links naar rechts: Toon Habraken; Nol van Roessel, eigenaar van "Het Wapen van Oisterwijk", het tehuis der sociëteit, waarvoor ook de foto genomen is; Harrie Kluytmans, president; Frans Berkelmans (Tinus?) Willems; voor deze hurkend: Tie Canters, secretaris der Gemeente Oisterwijk; Gust Oonincx, bugel; Antonius Josephus Bartholomeus Verhagen (Harrie?) Paymans; Jan Paymans (de schoenfabrikant); een zekere Willems (?); dr. P.J. Wellenbergh, beschermheer van 1880 - 1913 (?); Staand (uitgezonderd de personen in de deuropening en twee personen rechts achter) van links naar rechts: Marinus Couwenberg, de laatste klepperman van Oisterwijk, tromdrager; Nolleke van Roessel, neefje van Nol van Roessel senior, klarinet; Frans van Leest, achter de grote trom onbekend; Jan Schonk, bas; onbekend; onbekend; Kees van Hamont, bariton, Willem van Leest; onbekend; daarachter nauwelijks zichtbaar, onbekend; Harrie van Iersel; Toon van Keulen; Harrie Schonk; Koos van den Berg, vaandeldrager (later); Jan van der Linden; en Piet van den Dungen, piston. Achteraan in de deur van links naar rechts: Nelis Schonk, kleine trom (?); Evert Michels; onbekend; Tinus van Hamont; Toon van Dungen (?); onbekend. Twee personen achteraan rechts: onbekend; en (meest rechts) Willem van Iersel. Mededeling van oud-voorzitter Jan Verhoeven, en van de oudste dochter van Willem van Leest, Cato van Leest.

INLEIDING

Toen de hertog van Brabant meer dan zevenhonderd-en-vijftig jaar geleden bepaalde, dat het gewone landrecht niet meer zou gelden voor de mensen, die op een smalle strook aan de Lei in het gebied der Tilburgen zaten of zich daar zouden vestigen, en hun zekere, in het bijzonder voor het dagelijks leven belangrijke rechten verleende, gelijk de poorters van de nieuwe stad 's-Hertogenbosch waren te beurt gevallen, werd het grondplan voor Oisterwijk goeddeels vastgelegd. Nog liggen de voornaamste straten op die strook; nog staat de oudste parochiekerk ter plaatse waar de eerste kerk van Sint Peter zich verhief, en nog ligt het raadhuis bij de oude Linde, waaronder de inwoners met hun Germaanse rechtsgebruiken de rechtbank hebben gespannen.

Jarenlang hebben wij daarom aandacht gehad voor de lotgevallen van het vast goed binnen de Vrijheid van Oisterwijk, en daarbij voor de mensen die deze lotgevallen mede hebben bepaald.

Over die mensen is sedert de achttiende eeuw teveel opgetekend (en aan aantekeningen bewaard gebleven) om er voldoende aandacht voor te houden bij bespreking van het onroerend goed.

Zo kwam in 1968 de behoefte op afzonderlijke na te gaan of gelijk de oude historie het huidige aanschijn van Oisterwijk heeft bepaald, evenzo de bewoners van de voormalige Vrijheid meer dan toevallige voorgangers van de tegenwoordige bevolking van het Oisterwijk op de plaats van de oude Vrijheid zijn. Nu werd het onderzoek niet gevoed door twijfel of door die eenheid van plaats het hedendaags gewas, dat is opgekomen in dezelfde voren de reeds lang geoogste schaar, niet reeds enigermate gekenmerkt zou worden. Wanneer we evenwel te doen hebben met loten van dezelfde stam is het aannemelijker, dat de huidige omstandigheden en leefwijze in Oisterwijk enigermate nog onder invloed staan van dat steeds wijkend verleden van de poorters der Vrijheid, die meer eigenaardigheden en eigens hadden dan de tegenwoordige Oisterwijker is gebleven. Beoogd werd derhalve een beschrijving te geven van de bestaande verwantschappen. De bepaling van de overleving zelf wordt buiten het bestek van deze situatie geacht. Ze ligt op het gebied van de heemkunde, waarmede zich heden vele bezig houden. Een enkele opmerking hierover zij nochtans veroorloofd. De luchthartigheid waarmee wij de "oisterwijkse herkomst" van het overgrote deel van de hedendaagse bevolking van de Gemeente Oisterwijk dachten aan te tonen, week al spoedig toen bleek dat slechts enkele inwoners in de rechte mannelijke linie afstammen van iemand die hier vóór 1800 werd ten doop gehouden. Voorts bleek niet van een sterke traditie bij de beroepskeuze. Ook al is een moderne benaming als Westend veel minder diep geworteld dan de oude indeling van Kerkeind en Lindeind, toch schijnt die indeling van weinig invloed te zijn geweest op, de keuze van een woning binnen Oisterwijk. In zake de godsdienst bestaat klaarblijkelijk een diepgewortelde traditie. Op velerlei terrein behoeft de overlevering geenszins te worden uitgesloten, maar de kanalen daarvoor zijn smal. Het bevolkingsregister van 1824, zoals we dat op de grondslag van een registratie door de burgerlijke overheid hebben opgesteld, toont aan, dat ook destijds de autochtone bevolking van bescheiden omvang was, omdat de plaats ook toen al kenmerken van verstedelijking droeg. Met een glimp komt in zo'n bevolkingsregister al uit, waarom de hedendaagse nieuwkomer nauwelijks durft uit te spreken of hij in een dorp dan wel in een kleine stad is gehuisvest.

Waar wij hopen, dat het voorliggende werk voor zichzelf spreekt bij een beantwoording van de vraag wie nu als een echte Oisterwijker beschouwd mag worden, is het wenselijk aan te geven waarom bij het onderzoek een streep werd getrokken bij het jaar 1800. Daarvoor achten wij een viertal redenen aanwezig. Voor ieder, hoe oud hij ook wezen mag, behoort de tijd vóór Napoleon tot het grijze verleden. Die is niet in mensenheugenis Ten tweede wordt sedertdien de registratie van bevolkingsgegevens op meer plaatsen en in veel groter omvang ter hand genomen dan tevoren, toen onder invloed van de besluiten van het Concilie van Trente alleen de kerkgenootschappen aantekening hielden over het kerkvolk. Ten derde verschijnt over de tijd voor 1800, toen de Vrijheid Oisterwijk bestond, een afzonderlijke studie.

En tenslotte: de mensen die kort vóór 1800 geboren zijn brengen een nieuw geslacht voort rond 1824, in welk jaar een voor ons onderzoek zeer dienstig bevolkingsregister is aangelegd.

Om ruim anderhalve eeuw in het verleden terug te geraken is in 1968 ten aanzien van iedere gehuwde persoon, in Oisterwijk als inwoner ingeschreven, nagegaan of een zijner ouders in Oisterwijk is geboren. Ouders bij wie zulks het geval was vormden het uitgangspunt van een genealogisch onderzoek: in een kwartierstaat werden zij kwartierdrager. Een voorbeeld bij de inleiding van deel II over de stamouders zal verduidelijken wat dit betekent. De werkzaamheden aan de kwartierstaat werden beëindigd zodra geen der opgespoorde voorouders van de kwartierdrager van Oisterwijk herkomstig leek, of aldaar tenminste

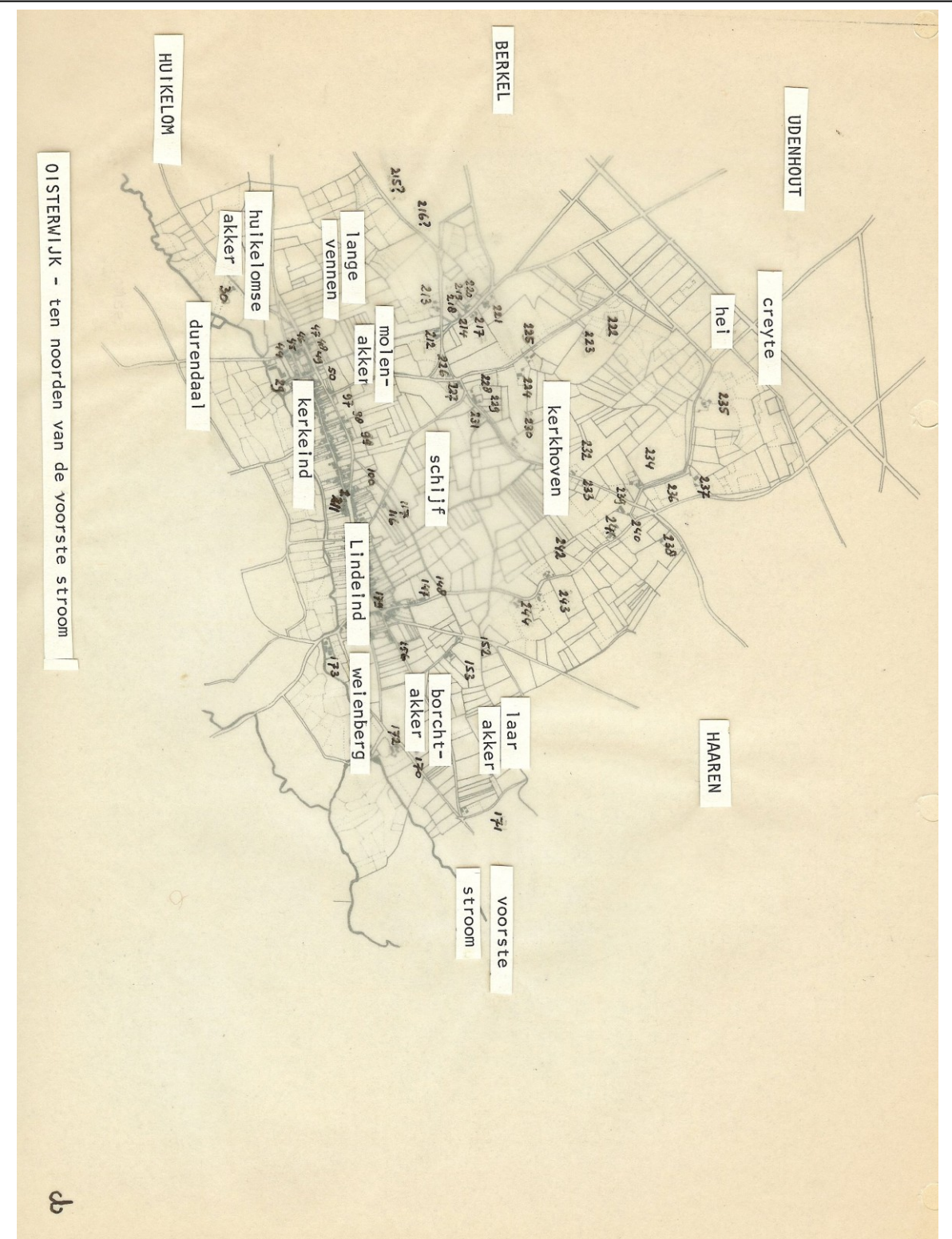
werd gedoopt. Gelet op het uiteindelijke doel van het onderzoek werden naspeuringen derhalve ten onrechte gestaakt indien enige van genoemde ascendenten van de in 1968 alreeds getrouwde personen zelf weliswaar geboren zijn buiten de Gemeente Oisterwijk, doch gesproten uit ouders die zelf weer wel van Oisterwijkse herkomst zijn met name in Oisterwijk zijn geboren of tenminste gedoopt. Enkele gevallen van dien aard zijn dadelijk - zie de familie Zwerts - of tijdig - zie in deel II de nummers met een A - onderkend. Uiteindelijk bleken er 1870, meest in 1968 alreeds gehuwde, inwoners van Oisterwijk te kunnen bogen op een of meer voorouders die hier een anderhalve eeuw geleden woonachtig waren. Een twintig percent van de bevolking uit 1971 kan voor een stamboomonderzoek putten uit oisterwijkse bronnen. Een groot aantal van die bronnen komen er ter sprake in het tweede deel. Daarin is overigens de nadruk gevallen op de voorouders welke leefden rond 1800 met hun nakomelingen tot in de tweede graad, voorzover deze aan de voortplanting tot de dag van heden hebben bijgedragen. Alle gegevens van de genoemde voorouders, welke we hebben aangeduid als stamouders, zijn geput uit de voornaamste bron, hetzij de akten van de burgerlijke stand, hetzij de zogeheten retroacta daarvan, de doop-, trouw- en begraafregisters. Ten aanzien van de nakomelingen der stamouders is beknoptheid betracht. Met name die van het derde geslacht staan nog zo dicht bij de tijd welke wijzelf beleven, dat eenieder met behulp van inlichtingen van oudere familieleden, bidprentjes, een trouwboekje of een akte van boedelscheiding aansluiting moet kunnen vinden bij de hier gepubliceerde gegevens.

Ten overvloede hebben wij er zorg voor gedragen, dat daarover zowel ten rijksarchieven in Den Bosch alsook door de streekarchivaris aanwijzingen kunnen worden verstrekt.

wie zich aan de eenvoudige naspeuring van de aansluiting gewaagd heeft, wordt door de gegevens die toevallig konden worden verstrekt over het voorgeslacht van de stamouders, op wie de aandacht vooral gevestigd werd, hopelijk verlost tot een onderzoek naar de hele stamboom. De verstrekte data verdienen dan een controle te ondergaan. Met name de geboortejaren van het voorgeslacht der stamouders zijn meestal herleid uit de overlijdensakten. Een voorbeeld van zo'n uitvoerig stamboomonderzoek wordt gegeven aan de hand van een publicatie in de Brabantse Leeuw over de familie Van Roessel, welke wijlen Jos J. van Dijk uit Tilburg voor enige jaren heeft verzorgd.

De stamboom van de Van Roessels leende zich voor een gedeeltelijke herdruk, zowel vanwege de oisterwijkse herkomst van het geslacht, zijn veelvuldig connecties met andere oisterwijkse familiën, als ook de nodige verbeteringen en aanvullingen welke konden worden aangebracht. De Oisterwijkers rond 1800 welke tot nu toe nakomelingen in Oisterwijk hebben, vormden slechts een betrekkelijke kleine groep van de bevolking van toen. Om deze reden zijn ze geplaatst temidden van hun leeftijdsgenoten. Getracht is in het derde deel een doorsnede van Oisterwijk in 1824 te maken.

Een werk met een vloed aan data en gegevens als het onderhavige, komt niet tot stand zonder dat gesteund wordt op het werk van anderen. Het bijzondere was, dat dit werk niet behoefde te worden gezocht, doch door vakkundige overheidsdienaren in het archiefwezen in de provincie Noord-Brabant werd aangeboden. Van hen die uit hoofde van hun functie de bronnen van dit werk bewaren, werd steeds te grootste voorkomendheid ondervonden, hoe lange tijd en hoe veelvuldig ook van de geboden gastvrijheid moest worden gebruik gemaakt. Ook buiten de kring waar men zich een oordeel kon vormen betreffende de studie, werd in ruime mate belangstelling ondervonden. Dit heeft geleid tot zodanige verluuchting en verfraaiing van de uitgave, dat daarvoor naast de samenstellers ook de lezers tot dank verplicht worden. Een afzonderlijke lijst vermeldt daarom met wiens hulp de uitgave is tot stand gekomen.

OISTERWIJK - ten noorden van de voorste stroom

db

